

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Rīgā

2025. gada 31. martā

Nr. 112

Saeimas Prezidijam

Latvijā kā demokrātiskā tiesiskā republikā tautai ir jāspēj ietekmēt lēmumu pieņemšanu valstī. Tautas gribai ir jābūt valsts varas pamatā un jābūt valsts varas avotam. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības ir nozīmīgs instruments, ar kura palīdzību tauta – suverēns – var darboties kā likumdevējs un izteikt savu viedokli par kāda likuma pieņemšanas nepieciešamību. Šīm tiesībām ir jābūt ne vien teorētiski, bet arī praktiski īstenojamām.

Ar 2012. gada 8. novembra grozījumiem likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” tika ievērojami samazināta valsts līdzdalība parakstu vākšanas procesā par vēlētāju iesniegtajām likumdošanas iniciatīvām. Lai gan Satversmes tiesa 2014. gada 12. februāra spriedumā secināja, ka šī jaunā parakstu vākšanas kārtība atbilst Latvijas Republikas Satversmei (turpmāk – Satversme), tā vienlaikus uzsvēra, ka likumdevējam ir jāseko līdzi tam, lai tiesiskajā regulējumā noteiktās prasības būtu izpildāmas un vēlētāji savas likumdošanas iniciatīvas tiesības varētu īstenot.

Kopš 2013. gada Valsts prezidentam nav iesniegts un Saeimā nav izskatīts neviens vēlētāju izstrādāts likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts. Tas rada šaubas par to, vai pastāvošā kārtība patiesi ļauj vēlētājiem efektīvi īstenot savas likumdošanas iniciatīvas tiesības.

Atjaunojot parakstu vākšanu par vēlētāju iesniegtajiem likumprojektiem vai Satversmes grozījumu projektiem divos posmos un nodrošinot lielāku valsts iesaisti parakstu vākšanas procesā, tiktu stiprināta balsstiesīgo pilsoņu iesaiste sabiedrībai būtisku jautājumu izlemšanā, veicinot demokrātijas attīstību.

Vienlaikus, lai izvairītos no valsts līdzekļu nelietderīgas izmantošanas un nodrošinātu to, ka parakstu vākšanai tiek virzīti likumprojekti par sabiedrībai patiesi nozīmīgiem un aktuāliem jautājumiem, valsts aktīvu dalību parakstu vākšanas procesā uzsāktu tikai tad, ja sešu mēnešu laikā kopš vēlētāju likumdošanas iniciatīvas reģistrācijas brīža par to būs parakstījusies vismaz viena divdesmitā daļa no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita. Pēc tam parakstu vākšana būtu organizējama tādā pašā kārtībā, kāda likumā ir noteikta attiecībā uz tautas nobalsošanu, papildus paredzot iespēju arī otrajā parakstu vākšanas posmā par vēlētāju likumdošanas iniciatīvu parakstīties elektroniski. Tādēļ saredzu iespēju piedāvāt atbilstošus grozījumus likumā "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu".

Būtiski uzsvērt, ka tiesība iesniegt Valsts prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likumprojektu joprojām būtu ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju, kā tas ir noteikts Satversmē. Tāpat Centrālā vēlēšanu komisija arī turpmāk pirms vēlētāju likumdošanas iniciatīvas reģistrācijas parakstu vākšanai izvērtēs to, vai vēlētāju iesniegtais likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts pēc formas un satura ir pilnībā izstrādāts.

Ņemot vērā iepriekš minēto, saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 65. pantu pagodinot Jums nosūtīt izskatīšanai likumprojektu "Grozījumi likumā "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu"".

Pielikumā:

1. Likumprojekts uz 2 lp.
2. Likumprojekta anotācija uz 4 lp.

Cieņā

Valsts prezidents Edgars Rinkēvičs

Grozījumi likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”

Izdarīt likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” (Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1994, 9. nr.; 1995, 17. nr.; 1998, 19. nr.; 2003, 12., 19. nr.; 2006, 10. nr.; 2008, 7., 16. nr.; 2009, 8. nr.; Latvijas Vēstnesis, 2012, 160., 186. nr.; 2013, 191. nr.; 2014, 80. nr.; 2019, 45. nr.; 2020, 119.A, 244. nr.) šādus grozījumus:

1. Papildināt 7. panta piekto daļu pēc vārda “pašvaldības” ar vārdiem “oficiālajā tīmekļvietnē vai”.
2. 22. pantā:

izteikt pirmo daļu šādā redakcijā:

“(1) Ne mazāk kā vienai divdesmitajai daļai no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita ir tiesības, norādot savu vārdu, uzvārdu, personas kodu un parakstīšanās datumu, iesniegt Centrālajai vēlēšanu komisijai pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu. Likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu var iesniegt sešu mēnešu laikā no dienas, kad likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts reģistrēts Centrālajā vēlēšanu komisijā.”;

aizstāt otrajā daļā skaitli “12” ar vārdu “sešu”.

3. Papildināt likumu ar 23.² pantu šādā redakcijā:

“23.² pants. (1) Saņēmusi iniciatīvas grupas iesniegumu par šā likuma 22. panta pirmajā daļā noteiktā vēlētāju parakstu skaita savākšanu, Centrālā vēlēšanu komisija paziņo, ka tiek uzsākta vienas desmitās daļas vēlētāju parakstu vākšana šā likuma ierosināšanai, vienlaikus nogādājot visām pašvaldību vēlēšanu komisijām attiecīgo likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, kā arī parakstu vākšanas lapas pietiekamā skaitā.

- (2) Parakstu vākšana notiek šā likuma 7.-9. pantā noteiktajā kārtībā.

(3) Ja tiek nodrošināta parakstītāju identifikācija un fizisko personu datu aizsardzība, parakstus var vākt arī elektroniski, ievērojot šā likuma 22. panta ceturtajā, piektajā un sestajā daļā noteikto.

(4) Pilsoņi, kuri parakstījuši iesniegto likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu šā likuma 22. pantā noteiktajā kārtībā, ieskaitāmi kopējā šā likuma ierosinātāju skaitā. Ja minētie pilsoņi parakstījušies arī šajā pantā noteiktajā kārtībā, viņu paraksti nav līdzskaitāmi.”

4. Izteikt 24. panta pirmo teikumu šādā redakcijā:

“Pēc parakstu vākšanas termiņa izbeigšanās Centrālā vēlēšanu komisija, izmantojot Centrālās vēlēšanu komisijas parakstu vākšanas tiešsaistes sistēmā saglabātos datus par parakstiem, pārbauda, vai personas, kuras parakstījušās elektroniski, ir vēlētajī, un nosaka kopējo parakstu skaitu.”

5. Papildināt pārejas noteikumus ar 13. punktu šādā redakcijā:

“13. Grozījumi šā likuma 22. panta pirmajā un otrajā daļā, 24. pantā un 23.²pants ir piemērojami tiem likumprojektiem vai Satversmes grozījumu projektiem, kas iesniegti Centrālajai vēlēšanu komisijai reģistrācijai pēc 2027. gada 1. janvāra.”

Likums stājas spēkā nākamajā dienā pēc tā izsludināšanas.

Valsts prezidents

Edgars Rinkēvičs

Likumprojekta
“Grozījumi likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”” anotācija

1. Kādēļ likums ir vajadzīgs

Latvijā tautas suverenitāte tiek īstenota ar dažādiem mehānismiem, tostarp ar vēlētāju likumdošanas iniciatīvu kā vienu no tiešās demokrātijas elementiem. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības ir viens no instrumentiem, kas aizsargā vēlētāju intereses un tiesības, kā arī ļauj suverēnās varas nesējai – tautai – izteikt savu viedokli par konkrēta likuma pieņemšanas nepieciešamību (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 18. decembra sprieduma lietā Nr. 2013-06-01 14.1. punktu*). Šīs vēlētāju tiesības ir nostiprinātas Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 78. pantā, kurā ir noteikts, ka ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju ir tiesība iesniegt Valsts prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likuma projektu, kuru Valsts prezidents nodod Saeimai.

Kārtība, kādā vēlētāji izstrādā un iesniedz Valsts prezidentam sagatavoto likumprojektu ir noteikta likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” (turpmāk – Likums). Atbilstoši šai kārtībai vēlētājiem ir tiesības iesniegt Centrālajai vēlēšanu komisijai pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, ja 12 mēnešu laikā no dienas, kad likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts reģistrēts Centrālajā vēlēšanu komisijā, to ir parakstījusi ne mazāk kā viena desmitā daļa vēlētāju.

Šāda vēlētāju likumdošanas iniciatīvas iesniegšanas kārtība pēc būtības tika noteikta ar 2012. gada 8. novembra grozījumiem Likumā, atsakoties no parakstu vākšanas procesa dalīšanas divos posmos un tādējādi vairs nenodrošinot valsts aktīvu dalību parakstu vākšanas procesā no brīža, kad par likumdošanas iniciatīvu ir parakstījušies 10 000 balsstiesīgo.

Divdesmit Saeimas deputāti vērsās ar pieteikumu Satversmes tiesā, lūdzot izvērtēt šo grozījumu atbilstību Satversmei. Satversmes tiesa 2014. gada 12. februāra spriedumā secināja, ka likumdevējs, pieņemot apstrīdēto regulējumu, ir ievērojis savas rīcības brīvības robežas un apstrīdētais regulējums atbilst Satversmei. Taču vienlaikus Satversmes tiesa uzsvēra, ka likumdevējam, ievērojot Satversmes 1. pantā nostiprinātos tiesiskas valsts pamatprincipus, ir pienākums periodiski apsvērt, vai tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams. Tātad likumdevējam ir jāseko līdzi tam, lai apstrīdētajā regulējumā noteiktā kārtība būtu izpildāma un vēlētāji savas likumdošanas iniciatīvas tiesības varētu īstenot efektīvi (*sk. Satversmes tiesas 2014. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2013-05-01 21. punktu*).

Kopš minēto grozījumu pieņemšanas Valsts prezidentam nav iesniegta un Saeimā nav izskatīta neviena vēlētāju likumdošanas iniciatīva. No Centrālās vēlēšanu komisijas tīmekļvietnē publiski pieejamās informācijas redzams, ka kopš 2013. gada parakstu vākšanai ir reģistrētas vairāk nekā divdesmit vēlētāju likumdošanas iniciatīvas, tostarp vairāki likumprojekti par 2012. gada 8. novembra Likuma grozījumu atcelšanu, taču par nevienu no likumprojektiem vēlētājiem nav izdevies savākt nepieciešamo parakstu skaitu, proti, vismaz vienas desmitās daļas balsstiesīgo parakstu (*sk. <https://www.cvk.lv/lv/veletaju-iniciativas>*).

Jāuzsver, ka savu viedokli par nepieciešamajām izmaiņām tiesiskajā regulējumā vēlētāji var izteikt sabiedrības līdzdalības platformā “ManaBalss.lv”. Taču šādā kārtībā iesniegto pilsoņu kolektīvo iesniegumu Saeimai nav pienākuma iekļaut savā darba kārtībā izskatīšanai, un tā noraidīšana nerada tālākas tiesiskās sekas. Tādējādi sabiedrībai būtiski jautājumi būtu izvērtējami, vēlētājiem īstenojot savas likumdošanas iniciatīvas tiesības.

Ievērojot iepriekšējās rindkopās izklāstītos apsvērumus, kā arī to, ka vēlētāju likumdošanas iniciatīvai jābūt ne vien teorētiski, bet arī praktiski īstenojamai, tiek piedāvāts veikt grozījumus likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”. Likumprojekta mērķis ir veicināt balsstiesīgo pilsoņu iesaisti sabiedrībai būtisku jautājumu izlemšanā, nodrošinot lielāku valsts atbalstu parakstu vākšanā par Centrālās vēlēšanu komisijas reģistrētajām vēlētāju likumdošanas iniciatīvām.

Likumprojektā pēc būtības tiek piedāvāts izmantot atsevišķus elementus no vēlētāju likumdošanas iniciatīvas iesniegšanas kārtības, kāda pastāvēja līdz 2012. gada 8. novembra grozījumiem. Proti, noteikt, ka parakstu vākšana par vēlētāju iesniegto likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu notiek divos posmos, nodrošinot lielāku valsts iesaisti parakstu vākšanas otrajā posmā. Vienlaikus likumprojektā tiek piedāvāti arī vairāki jauninājumi.

Pirmkārt, lai nodrošinātu to, ka vēlētāju likumdošanas iniciatīvas veidā tiktu virzīti būtiskai sabiedrības daļai nozīmīgi likumprojekti, un lai izvairītos no valsts līdzekļu nelietderīgas izmantošanas, likumprojektā paredzēts, ka Centrālajai vēlēšanu komisijai pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu ir tiesības iesniegt ne mazāk kā vienai divdesmitajai daļai no pēdējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita. Atbilstoši Centrālās vēlēšanu komisijas tīmekļvietnē pieejamiem datiem par 2022. gada Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaitu (*sk. <https://sv2022.cvk.lv/pub/aktivitate>*) pirmajā parakstu vākšanas posmā būtu nepieciešams savākt vismaz aptuveni 45 819 vēlētāju parakstu.

Otrkārt, lai nodrošinātu to, ka Valsts prezidentam tiek iesniegts un Saeimā tiek izskatīts likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts par sabiedrībai patiesi būtiskiem un aktuāliem jautājumiem, tiek piedāvāts noteikt, ka pirmajā parakstu vākšanas posmā nepieciešamais parakstu skaits ir jāsavāc sešu mēnešu laikā. Vienlaikus uzsverams, ka pirmajā parakstu vākšanas posmā tiktu saglabātas visas līdz šim paredzētās iespējas, kā

balsstiesīgais pilsonis var parakstīties par Centrālajā vēlēšanu komisijā reģistrētajām iniciatīvām, proti, gan klātienē, gan elektroniski.

Treškārt, kad Centrālā vēlēšanu komisija saņemtu iniciatīvas grupas iesniegumu par pirmajā posmā nepieciešamā parakstu skaita savākšanu, tiktu uzsākts parakstu vākšanas otrais posms, kas norisinātos Likuma 7.–9. panta kārtībā, proti, kārtībā, kādā norisinās tautas nobalsošana, papildus paredzot iespēju par vēlētāju likumdošanas iniciatīvu parakstīties elektroniski arī otrajā parakstu vākšanas posmā. Attiecīgi pēc parakstu vākšanas termiņa izbeigšanās Centrālā vēlēšanu komisija, izmantojot Centrālās vēlēšanu komisijas parakstu vākšanas tiešsaistes sistēmā saglabātos datus par parakstiem, pārbaudītu, vai personas, kuras parakstījušās elektroniski, ir vēlētāji, un noteiktu kopējo parakstu skaitu.

Būtiski uzsvērt, ka ar šo likumprojektu netiktu mainīts Satversmē noteiktais, proti, Valsts prezidentam tiktu iesniegta tikai tāda likumdošanas iniciatīva, kuru kopumā ir parakstījusi ne mazāk kā vienā desmitā daļa vēlētāju. Tāpat netiktu mainīta spēkā esošā kārtība, kādā vēlētāju likumdošanas iniciatīva tiek iesniegta, izvērtēta un reģistrēta parakstu vākšanai. Ievērojot to, ka arī pilsoņu kopums kā viens no likumdevējiem nav tiesīgs pārkāpt Satversmi un Latvijas starptautiskās saistības un iesniegtais likumprojekts nevar būt pretrunā ar demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatvērtībām, Centrālā vēlēšanu komisija arī turpmāk izvērtēs to, vai vēlētāju iesniegtā iniciatīva atbilst prasībai “pilnīgi izstrādāts likumprojekts”. Proti, Centrālā vēlēšanu komisija arī turpmāk izvērtēs to, vai vēlētāju iesniegtā likumdošanas iniciatīva atbilst prasībai “pilnīgi izstrādāts likumprojekts”, tostarp iesniegtā likumprojekta atbilstību Satversmei, demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatvērtībām, kā arī Latvijas starptautiskajām saistībām.

Likumprojektā paredzēts, ka jaunā vēlētāju likumdošanas iniciatīvu iesniegšanas kārtība tiktu attiecināta uz tiem likumprojektiem vai Satversmes grozījumu projektiem, kas iesniegti Centrālajai vēlēšanu komisijai izvērtēšanai un reģistrācijai pēc 2027. gada 1. janvāra, lai dotu samērīgu laiku atbildīgajām institūcijām veikt visus nepieciešamos pasākumus jaunās kārtības nodrošināšanai.

Papildus tiek piedāvāts vēlētāju likumdošanas iniciatīvu un tautas nobalsošanas gadījumā paredzēt pašvaldībām iespēju paziņojumus par parakstu vākšanas vietām un laiku publicēt pašvaldības oficiālajā tīmekļvietnē.

2. Kāda var būt likuma ietekme uz sabiedrības un tautsaimniecības attīstību

Likumprojektam būs pozitīva ietekme uz sabiedrību un demokrātijas attīstību. Tīks veicināta sabiedrības iesaiste valstij būtisku jautājumu izlemšanā.

3. Kāda var būt likuma ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Likumprojektam būs ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem, ņemot vērā Centrālās vēlēšanu komisijas un pašvaldību iesaistīšanu parakstu vākšanas procesā.

4. Kāda var būt likuma ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

Likumprojekts atbilst Latvijas Republikas tiesību sistēmai un Latvijas Republikas Satversmei.

5. Kādām Latvijas starptautiskajām saistībām atbilst likumprojekts

Likumprojekts atbilst Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām.

6. Kādas konsultācijas notikušas, sagatavojot likumprojektu

Konsultācijas notikušas ar konstitucionālo tiesību ekspertiem un politoloģijas nozares pārstāvjiem.

7. Kā tiks nodrošināta likuma izpilde

Jaunu valsts pārvaldes iestāžu izveidošana nav paredzēta. Likuma izpildi atbilstoši savai kompetencei nodrošinās jau pastāvošās institūcijas.

Valsts prezidents

Edgars Rinkēvičs